Onderzoek Leontien Merkies en Luc Alofs

"Ken ta Arubano": wie is er nu eigenlijk Arubaan?

= door Wim Rutgers =

'VANAF HET BEGIN van onze studie culturele antropologie al, waren we van plan een afstudeeronderzoek in deze regio te doen', antwoordt Luc Alofs op de vraag vanwaar het onderzoek op Aruba. Leontine kende Curaçao natuurlijk goed omdat ze daar opgroeide. Aanvankelijk overwogen we een of ander Zuidamerikaans land, maar toen we uiteindelijk een keuze moesten maken werd het Aruba. In 1984 speelde de aanstaande Status-Aparte-kwestie nogal in de Nederlandse pers; het onderwerp was actueel en daarop wilden we inspelen. Er werd zoveel geschreven over politiek-economische kwesties, dat we dat wel wat wilden relativeren en aanvullen door werkelijke of vermeende culturele verschillen tussen Aruba en Curaçao te onderzoeken.
Eerst wilden we dus vooral onderzoek doen naar de eigen culturele identiteit van Aruba ten opzichte van de andere eilanden, waaruit dan weer de wens tot de Status Aparte begrepen kon worden, maar die vraagstelling bleek te vaag en te ingewikkeld en leverde te weinig op. We lazen R.A. Römer's 'Het 'wij' van de Curaçaoënaar' en spraken met hem. We kregen in Nederland informatie via het Arubahuis en de heer Booi en van professor Hoetink. We zagen dat er hier op Aruba veel belangstelling was voor de vraag hoe de eventuele verschillen op Aruba zelf lagen. Daarom hebben we ons toen tot Aruba beperkt: wie mag zich nu zonder problemen en protesten Arubaan noemen?

VAN JANUARI tot juni 1985 deden Luc Alofs en Leontine Merkies een cultureel-antropologischonderzoek op Aruba, wat in november 1987 een doctoraalscriptie met de gebruikelijke, lange titel opleverde:
'Ken ta Arubano? Wie is er nu eigenlijk Arubaan? Een historisch-antropologisch onderzoek naar vormen van sociale organisatie en processen van sociale integratie en nation-building op Aruba, in het kader van de invoering van de Status Aparte per 1 januari 1986'.
Leontine Merkies, die tot haar achttiende jaar op Curaçao woonde, en Luc Alofs kregen daarna in januari 1988 de gelegenheid op Aruba een vervolgonderzoek te doen en hun scriptie te bewerken. Het resultaat is onder een licht gewijzigde titel: *Ken ta Arubiano? Sociale integratie en natievorming op Aruba'*, onlangs verschenen bij de Caraïbische Afdeling van het Koninklijk Instituut voor Taal- Land- en Volkenkunde te Leiden, als Antillen Working Paper #15.
Een gesprek met de twee auteurs over hun scriptie en hun boek - en Aruba natuurlijk.

Leontine Merkies en Luc Alofs bieden een exemplaar van hu boek aan de Biblioteca Nacional Aruba aan. Op de foto de medewerkster van de B.N.A., afdeling Antillana, Susan de Lange en de auteurs.

Van de externe verhouding verschoof ons onderzoek zich dus naar de interne verhoudingen.
We merkten al gauw de verschillen die tussen diverse mensen en groepen leefden, door een Latijnsamerikaanse of Afro-Caraïbische identiteit te benadrukken. Verschillende groepen gaven verschillende antwoorden op hun Arubaan-zijn, die afhankelijk waren van hun positie en etnische achtergrond. Daarom wilden we de ontwikkelende verhoudingen bestuderen vanaf de komst van de Lago in 1924, de etnische integratiegeschiedenis en een proces van nationbuilding. Dat laatste begrip was in die tijd nogal in en het leek ons belangrijk voor een land dat in een dekolonisatiefase verkeert'.

MOMENT

'Voor ons eerste onderzoek hebben we de bestaande literatuur doorgenomen. Er waren een drietal voor ons belangrijke onderzoeken van Florence Kalm over vooral de Westindische Britse herkomst en de Chinese groep op Aruba en de invloed van de grote multinational Lago op de Arubaanse samenleving; van J.H. Phalen die in het bijzonder de autochtone groep Arubanen onderzocht; en het meest-bekende van Vera Green uit 1969 en 1974, *Migrants in Aruba.*
Vera Green deed haar onderzoek in 1967, het jaar waarin de P.P.A. na een decennium van grote politieke macht en een meerderheidspositie de eerste verkiezingsnederlaag leed, en nét voor de opkomst van de Status Aparte beweging die gestalte zou krijgen in de M.E.P.

Ons onderzoek komt juist op het moment van de afsluiting van de volgende fase: de opkomst en bloei van de M.E.P. en het streven naar de Status Aparte, de historisch staatkundige veranderingen per 1 januari 1986, de verkiezingsnederlaag van de M.E.P. in november 1985, de economische veranderingen door de sluiting van de Lago en de wijzigende arbeidsmarkt die zich helemaal op het toerisme richt'.

GROEPEN

'We hebben met ons onderzoek de nadruk gelegd op een drietal hoofdgroepen. Allereerst de autochtone Arubaan, zowel in de stad als in het district. Autochtone Arubanen noemen we die mensen die hier al voor de komst van de Lago gevestigd waren.
En een tweede groep is die van Afro-Caraïbische herkomst, voornamelijk van de Engelse West-Indies, de Antilliaanse Bovenwinden en Suriname. De derde groep is die van de handel: Chinezen, Portugezen, Joden en Libanezen'.

Wie is er Arubaan?
De titel van ons onderzoek is vooral prikkelend bedoeld: wij als buitenstaanders en buitenlanders kunnen op een dergelijke vraag natuurlijk geen antwoord geven, dat moeten de Arubanen zelf doen. Wél kwamen we wat sociale integratie en natievorming betreft tot drie duidelijk onderscheiden bevindingen.
Op individueel niveau zijn de contacten vaak goed te noemen en is er sprake van integratie. Op groepsniveau zien we wel duidelijke interne integratie maar alleen maar een heel zwakke externe integratie. Betico Croes en de M.E.P. heeft de historische gescheiden samenlevingen volgens districten op het platteland tot een eenheid weten te smeden. Van de Afro-Arubaanse groep die oorspronkelijk geheel georganiseerd was volgens land van

Nadruk gelegd op autochtone Arubaan

herkomst in eigen nationale eilandelijke clubs en verenigingen, is de tweede generatie onderling helemaal geïntegreerd. De relatief kleine handelsgroepen en de stadselite integreerden relatief minder. Ze zijn erg op zichzelf gericht en houden zich politiek en cultureel afzijdig. We zouden dus wat de groepsintegratie betreft kunnen spreken van een halve nationbuilding: meer integratie IN groepen, maar minder TUSSEN groepen'.

ETNICITEIT

'Het derde niveau noemen we 'situationele etniciteit' omdat het al of niet geïntegreerd zijn, het erbij horen, afhankelijk is van per situatie verschillende factoren en argumenten. We noemen dat in ons boek het spelletje met de 'plussen en minnen'. Gegevens uit iemands leven, hetzij familie en afkomst, worden willekeurig gebruikt om iemand wel of niet buiten of binnen de eigen groep te plaatsen. Men gebruikt dit soort argumenten ook om de eigen groep af te schermen.
Een doctorandus van Bovenwindse afkomst vertelde ons dat wanneer men een lijst van Arubaanse academici aanlegt, zijn naam daar beslist op voorkomt; maar toen hij een tijd geleden in een staking tegen het toenmalige regeringsbeleid protesteerde, werd hij voor 'stranhero' uitgemaakt.
Omdat we er zoveel gepraat wordt over het Indiaanse verleden, zijn we ver teruggegaan in de geschiedenis. Het bleek dat de Indiaanse invloed niet zo erg oud kan zijn en dateert van wat Johan Hartog in zijn geschiedenis van Aruba de 'derde golf' noemt van de Indianen dus die hier pas na 1636, de verovering van Aruba door de Nederlanders, kwamen.
Het traditionele bestaan in de oude Arubaanse samenleving is sterk verwantschaps- en districtsgebonden geweest. Dat was het gevolg van het economische systeem, waarbij men via de landbouw aan geërfde cultuurgrond gebonden was. Men huwde dus veelal binnen de districten om de grond in de familie te houden'.

ODUBER-DUBERO

'Wanneer in zo'n familie conflicten ontstonden, ging men soms wel eens over tot losmaking van de familiebanden en afscheiding van de rest, hoogstwaarschijnlijk door een andere achternaam aan te nemen. Misschien dat daaruit naamsvarianten als Oduber/Dubero verklaard moeten en kunnen worden. Men gaf met zo'n naamsverandering tegelijk familieovereenkomst én de wens tot afstand nemen te kennen. Ook hebben Nederlandse ambtenaren en buitenlandse priesters ongetwijfeld fouten gemaakt met het registreren van namen.
Het tweede deel van ons boek begint met de komst van de Lago, als Aruba van een traditioneel landbouweiland tot modern multi-cultureel industrie-eiland wordt. Rond 1950 zien we door de automatisering een omslag in de olie-industrie, via de lay-off en uittocht van buitenlandse werkkrachten; politiek gezien ebt de invloed van de eerste afscheidingsbewegingsidee weg, de Separación-gedachte van Eman; we zien de eerste verkiezingen en een nieuwe verhouding binnen het Koninkrijk door middel van het Statuut'.

P.P.A./M.E.P.

'Rond 1970 is de grote bloeitijd van de P.P.A. definitief voorbij en komt de M.E.P. op, met de tweede afscheidingsgolf. Deze fase wordt politiek afgesloten met het verkiezingsverlies van de M.E.P. in 1985, economisch gezien het vertrek van de Lago na zestig jaar aanwezig te zijn geweest, en omschakeling naar een toeristenindustrie, op staatkundig vlak het bereiken van de Status Aparte.
Elk van de vier chronologische delen van ons boek begint met een algemeen historisch hoofdstuk over de economisch-politieke-demografische ontwikkelingen in het betreffende tijdvak; in een tweede hoofdstuk bekijken we daarna wat de antropologische gevolgen hiervan waren, in het bijzonder vanuit het standpunt van integratie en natievorming.
Aan het einde van ieder deel geven we de tussenstand even kort weer.
In 1924 zien we dan hoe het patroon van de oude Arubaanse samenleving het eiland onderverdeelde in districtsgroepen met een sterke scheiding tussen stad en platteland. In 1950 is er een sterke scheiding tussen nationale groepen van allochtonen onderling. Deze blijkt bij de tweede generatie in 1970 geïntegreerd te zijn tot één Afro-Arubaanse groep. Betico Croes slaagde er na 1970 in om de autochtone bevolking van de diverse districten te integreren en de emanicipatie van de plattelandsbevolking te bewerkstelligen. Juist deze was achtergebleven tijdens de 'olieboom' en had ook in de ambtenarij weinig bereikt. Zo bewerkte Betico Croes een eerherstel voor de autochtone bevolking, waarop men altijd met een serie stereotiepen had neergekeken'.

Jullie hebben de scriptie samen geschreven?
'Ja, we hebben alle interviews en veldonderzoek samen gedaan, de opzet en indeling samen gemaakt.

Indiaanse invloed niet zo erg oud

Soms schreven we wel apart, maar dan las, corrigeerde en herschreef de ander als hij/zij dat nodig vond'.

Hoe verhoudt zich het boek tot de scriptie?
'In januari 1988 hebben we nog een aanvullend onderzoek kunnen doen en recente literatuur doorgenomen. Daardoor is het historische deel met name wat korter en duidelijker geworden en de voorgeschiedenis en de beschrijving van de handelsgroepen. Maar onze einddatum voor het onderzoek bleef 1985.
Omdat een afstudeerscriptie wel wat anders is dan een op een algemeen publiek gericht boek, hebben we alles, pagina voor pagina herschreven. De overeenkomsten én de continuïteit hebben we aangegeven door een miniem verschil in de hoofdtitel aan te brengen. We denken dat KEN TA ARUBIANO? onze vraag wie er nu eigenlijk Arubaan is, beter weergeeft'.

Luc Alofs en Leontine Merkies: Ken ta Arubiano?; Sociale integratie en natievorming op Aruba.
Caraïbische Afdeling Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde Leiden Nederland, 1990, 232 blzz.
I.S.B.N. 90.6718.018.1
Antillen Working Papers 15.